

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΣΧΕΔΙΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Πτυχιακή Εργασία

**“ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΕΛΕΤΕΣ,
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΤΗΒΕΝΝΟΣ”**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

- ΣΦΥΡΟΕΡΑ ΕΜΜΑΝΟΥΕΛΑ

ΦΟΙΤΗΤΕΣ:

- ΒΙΛΛΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
- ΜΙΧΑΗΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΑΙΓΑΛΕΩ 2019

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο/Η κάτωθι υπογεγραμμένος/α ΒΙΛΛΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του ΣΤΕΛΙΟΥ, φοιτητής του Τμήματος Βιομηχανικός Σχεδιασμός & Παραγωγή του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, πριν αναλάβω την εκπόνηση της Πτυχιακής Εργασίας μου, δηλώνω ότι ενημερώθηκα για τα παρακάτω:

«Η Πτυχιακή Εργασία (Π.Ε) αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο του συγγραφέα, όσο και του Ιδρύματος και θα πρέπει να έχει μοναδικό χαρακτήρα και πρωτότυπο περιεχόμενο.

Απαγορεύεται αυστηρά οποιοδήποτε κείμενο της να εμφανίζεται αυτούσιο ή μεταφρασμένο από κάποια άλλη δημοσιευμένη πηγή. Κάθε τέτοια πράξη αποτελεί προϊόν λογοκλοπής και εγείρει θέμα Ηθικής Τάξης για τα πνευματικά δικαιώματα του άλλου συγγραφέα. Αποκλειστικός υπεύθυνος είναι ο συγγραφέας της Π.Ε, ο οποίος φέρει και την ευθύνη των συνεπειών, ποινικών και άλλων, αυτής της πράξης.

Πέραν των όποιων ποινικών ευθυνών του συγγραφέα, σε περίπτωση που το ίδρυμα του έχει απονείμει Πτυχίο, αυτό ανακαλείται με απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος. Η Συνέλευση του Τμήματος με νέα απόφασή της, μετά από αίτηση του ενδιαφερόμενου, του αναθέτει εκ νέου την εκπόνηση Π.Ε με άλλο θέμα και διαφορετικό επιβλέποντα καθηγητή. Η εκπόνηση της εν λόγω Π.Ε πρέπει να ολοκληρωθεί εντός τουλάχιστον ενός ημερολογιακού βμήνου από την ημερομηνία ανάθεσής της. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται τα προβλεπόμενα στο άρθρο 18. παρ.5 του ισχύοντος Εσωτερικού Κανονισμού».

Ο Δηλών

Ημερομηνία

13/2/2019

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο/Η κάτωθι υπογεγραμμένος/α Μιχαήλος Ιωάννης, του Κωνσταντίνου φοιτητής του τμήματος Βιομηχανικής Σχεδίασης & Παραγωγής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, πριν αναλάβω την εκπόνηση της Πτυχιακής Εργασίας μου, δηλώνω ότι ενημερώθηκα για τα παρακάτω:

«Η Πτυχιακή Εργασία (Π.Ε) αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο του συγγραφέα, όσο και του Ιδρύματος και θα πρέπει να έχει μοναδικό χαρακτήρα και πρωτότυπο περιεχόμενο.

Απαγορεύεται αυστηρά οποιοδήποτε κομμάτι κειμένου της να εμφανίζεται αυτούσιο ή μεταφρασμένο από κάποια άλλη δημοσιευμένη πηγή. Κάθε τέτοια πράξη αποτελεί προϊόν λογοκλοπής και εγείρει θέμα Ηθικής Τάξης για τα πνευματικά δικαιώματα του άλλου συγγραφέα. Αποκλειστικός υπεύθυνος είναι ο συγγραφέας της Π.Ε, ο οποίος φέρει και την ευθύνη των συνεπειών, ποινικών και άλλων, αυτής της πράξης.

Πέραν των όποιων ποινικών ευθυνών του συγγραφέα, σε περίπτωση που το Ίδρυμα του έχει επικοινωνήσει πτυχίο, αυτό ανακαλείται με απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος. Η Συνέλευση του Τμήματος με νέα απόφασή της, μετά από αίτηση του ενδιαφερόμενου, του αναθέτει εκ νέου την εκπόνηση Π.Ε με άλλο θέμα και διαφορετικό επαβλέποντα καθηγητή. Η εκπόνηση της εν λόγω Π.Ε πρέπει να ολοκληρωθεί εντός τουλάχιστον ενός ημερολογιακού δμήνου από την ημερομηνία ανάθεσής της, κατά τα λοιπά εφαρμόζονται τα προβλεπόμενα στο άρθρο 18, παρ.5 του ισχύοντος Εσωτερικού Κανονισμού».

Ο Δηλών

Ημερομηνία

13/2/2019

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : Τήβεννος	10
1.1 Τήβεννος	10
1.2 Η καθιέρωση της τηβέννου	11
1.3 Χρώματα	12
1.4 Είδη	13
1.5 Σχήμα-Ραφή	16
1.6 Υλικά	20
2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Στόλα	21
2.1 Σχήμα- Ραφή	22
2.2 Χρώματα	24
2.3 Η παρακμή της τηβέννου	25
3.ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Η Τήβεννος στα χρόνια του Βυζαντίου	25
3.1 Σχήμα-Ραφή	26
3.2 Χρώματα	27
4.ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : Η Ακαδημαϊκή Ενδυμασία	28
4.1 Ιστορία	29
4.2 Είδη	31
4.3 Υλικά	33
4.4 Πανεπιστήμια και τήβεννος	34
4.4 Δικαιοσύνη και τήβεννος	35
ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	36
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	44
ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	45
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	46

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο «Επίσημα ενδύματα για τελετές, μελέτη περίπτωσης Τήβεννος». Εκπονήθηκε στα πλαίσια της ολοκλήρωσης των προϋποθέσεων, για την λήψη του πτυχίου από το Τμήμα μηχανικών βιομηχανικής σχεδίασης και παραγωγής. Έμπνευση για την δημιουργία της συγκεκριμένης εργασίας ήταν η αρχαία Ελλάδα. Για το λόγο αυτό βρήκαμε σχέδια και αναπαραστάσεις από διάφορες τοιχογραφίες και αμφορείς. Σκοπός μας κατά την διάρκεια της συγγραφής ήταν η ορθή και όσο το δυνατόν πληρέστερη ανάλυση του θέματος.

Έγινε προσπάθεια έτσι ώστε το περιεχόμενο της εργασίας να είναι απλό ,σαφές και παράλληλα επιστημονικό. Νιώθουμε την ανάγκη να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας προς την καθηγήτρια κυρία Εμμανουέλα Σφυρόερα, τον καθηγητή Δρ. Πρινωτάκη Γεώργιο, καθώς και την κυρία Αθανασία Τσατσαρού για την πολύτιμη και καθοριστική καθοδήγηση που μας προσέφεραν ώστε να ολοκληρώσουμε την εργασία με επιτυχία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα ενδύματα (επίσης γνωστά ως ρούχα και ενδυμασία) είναι ένας γενικός όρος για τα είδη που φορούν οι άνθρωποι για καλύψουν το σώμα τους. Τα ρούχα μπορεί να είναι κατασκευασμένα από διάφορα υλικά με πιο συνηθισμένα τα υφάσματα. Η ποσότητα (αριθμός ρούχων) και το είδος της ένδυσης που φοριέται εξαρτάται από μια ποικιλία παραμέτρων όπως τον τύπο του σώματος, κοινωνικές, γεωγραφικές και θρησκευτικές αντιλήψεις. Κάποια ρούχα μπορεί να είναι αντιπροσωπευτικά του φύλου και της ηλικίας του ατόμου που τα φοράει. Τα ενδύματα εξυπηρετούν πολλούς σκοπούς: μπορούν να χρησιμεύσουν ως προστασία από τις κλιματολογικές συνθήκες και μπορεί να ενισχύσουν την ασφάλεια κατά τη διάρκεια επικίνδυνων δραστηριοτήτων, όπως η ορειβασία. Τα ρούχα μπορούν να παρέχουν ένα προστατευτικό κάλυμμα μεταξύ του ανθρώπινου δέρματος και του περιβάλλοντος. Έτσι προστατεύουν τον χρήστη από τις σκληρές επιφάνειες, από τα φυτά που προκαλούν εξάνθημα, τα τσιμπήματα εντόμων, τα θραύσματα, τα αγκάθια. Τα ρούχα μπορούν να μονώσουν από περιβαλλοντικές συνθήκες (κρύο ή ζέστη) και μπορούν να παρέχουν ένα προστατευτικό κάλυμμα, διατηρώντας τα μολυσματικά και τοξικά υλικά μακριά από το σώμα. Η ενδυμασία παρέχει επίσης προστασία από την υπερϊώδη ακτινοβολία.

Η πιο προφανής λειτουργία της ένδυσης είναι να βελτιώσει την άνεση του χρήστη, προστατεύοντας τον από τα στοιχεία της φύσης. Σε καυτά κλίματα, τα ρούχα παρέχουν προστασία από το ηλιακό έγκαυμα ή τον άνεμο, ενώ σε ψυχρά κλίματα οι ιδιότητες της θερμικής μόνωσης είναι γενικά πιο σημαντικές. Ομοίως, τα ενδύματα έχουν εποχιακές χρήσεις, έτσι ώστε τα λεπτότερα υλικά και τα λιγότερα στρώματα ένδυσης να φοριούνται γενικά σε θερμότερες περιοχές και εποχές από ότι σε ψυχρότερα κλίματα.

Η ένδυση εκτελεί μια σειρά κοινωνικών και πολιτιστικών λειτουργιών, όπως η ατομική, η επαγγελματική και η διαφοροποίηση των φύλων και η κοινωνική κατάσταση. Σε πολλές κοινωνίες, οι κανόνες για τα ενδύματα αντικατοπτρίζουν τα πρότυπα σεμνότητας, θρησκείας, φύλου, κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης. Τα ρούχα μπορεί επίσης να λειτουργήσουν ως μια μορφή στολισμού και μια έκφραση προσωπικής εικόνας ή στυλ.

Η χρήση των ρούχων είναι επίσης ένα κοινωνικό πρότυπο, και η στέρηση της ένδυσης μπροστά σε άλλους μπορεί να είναι ντροπιαστική, ή να θεωρηθεί ως άσεμνη έκθεση το να μην φορούν ρούχα μπροστά σε κοινό εκθέτοντας τα απόκρυφα μέρη του σώματος.

Οι άνθρωποι ήταν ιδιοφυείς στην ανακάλυψη και εφαρμογή λύσεων ένδυσης για περιβαλλοντικούς ή άλλους κινδύνους: όπως διαστημικές στολές, κλιματιστικά ρούχα, πανοπλίες, στολές κατάδυσης, μαγιό, αξεσουάρ μελισσοκόμου, στολές μοτοσικλέτας, ρούχα υψηλής ορατότητας και άλλα κομμάτια προστατευτικής ενδυμασίας. Εν τω μεταξύ, η διάκριση μεταξύ ρουχισμού και προστατευτικού εξοπλισμού δεν είναι πάντα ξεκάθαρη, καθώς τα ρούχα που έχουν σχεδιαστεί για να είναι της μόδας συχνά έχουν προστατευτική αξία και τα ρούχα που έχουν σχεδιαστεί για λειτουργική χρήση συχνά ενσωματώνουν στοιχεία της μόδας. Η επιλογή των ρούχων έχει επίσης κοινωνικές επιπτώσεις. Καλύπτουν μέρη του σώματος που τα κοινωνικά πρότυπα απαιτούν να καλυφθούν, δρουν ως μορφή στολισμού και εξυπηρετούν άλλους κοινωνικούς σκοπούς. Η αδυναμία κάποιου να προμηθευτεί ρούχα εξαιτίας της ένδειας ή έλλειψης πρόσβασης ή απλά έλλειψης δεξιοτήτων συνδυασμού, μπορεί να καταλήξει σε αποτέλεσμα που θα χαρακτηριστεί ατημέλητο ή άθλιο.

Στις δυτικές κοινωνίες, οι φούστες, τα φορέματα και τα τακούνια συνήθως θεωρούνται γυναικεία ρούχα, ενώ οι γραβάτες συνήθως θεωρούνται ανδρικά ρούχα. Τα παντελόνια κάποτε θεωρούνταν αποκλειστικά ανδρικά ενδύματα, αλλά σήμερα μπορούν να φοριούνται και από τα δύο φύλα. Τα ανδρικά ρούχα είναι συχνά πιο πρακτικά (δηλαδή, μπορούν να λειτουργήσουν καλά κάτω από μια μεγάλη ποικιλία καταστάσεων), αλλά εμφανίζεται ένα ευρύτερο φάσμα στυλ ένδυσης να είναι διαθέσιμο για τις γυναίκες. Στους άνδρες συνήθως επιτρέπεται να απογυμνώνουν τα στήθη τους σε δημόσιους χώρους. Είναι γενικά αποδεκτό για μια γυναίκα να φορέσει ρούχα που θεωρούνται ανδρικά, ενώ το αντίθετο θεωρείται ασυνήθιστο.

Σε ορισμένους πολιτισμούς, οι νόμοι ρυθμίζουν τι πρέπει να φορούν οι άνδρες και οι γυναίκες. Το Ισλάμ απαιτεί από τις γυναίκες να φορούν μαντίλα. Οι γυναίκες συνήθως υποχρεούνται να καλύψουν περισσότερα μέρη από το σώμα τους από ότι οι άνδρες.

Οι άνδρες μπορεί μερικές φορές να επιλέξουν να φορούν αντρικές φούστες, όπως τηβέννους ή κιλτς σε συγκεκριμένους πολιτισμούς, ειδικά σε τελετουργικές περιπτώσεις. Τέτοια ενδύματα, σε προηγούμενες εποχές, συχνά χρησιμοποιούνταν ως καθημερινή ενδυμασία από τους άνδρες.

Σε ορισμένες κοινωνίες, τα ρούχα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να δείξουν την θέση ή το επάγγελμα. Στην αρχαία Ρώμη, για παράδειγμα, μόνο οι γερουσιαστές μπορούσαν να φορούν ενδύματα βαμμένα με μωβ. Στην παραδοσιακή χαβανέζικη κοινωνία, μόνο οι υψηλόβαθμοι αρχηγοί θα μπορούσαν να φορούν πουπουλένια ρούχα ή σκαλιστά δόντια φάλαινας. Στην Κίνα, πριν την ίδρυση της Δημοκρατίας, μόνο ο αυτοκράτορας θα μπορούσε να φορέσει κίτρινο. Η ιστορία παρέχει πολλά παραδείγματα νόμων που ρύθμιζαν το τι θα μπορούσαν να φορούν οι άνθρωποι. Σε κοινωνίες χωρίς τέτοιους νόμους, όπως οι περισσότερες σύγχρονες κοινωνίες, η κοινωνική κατάσταση σηματοδοτείται αντίθετα από την αγορά σπάνιων ή πολυτελών

ειδών που περιορίζονται από το κόστος σε όσους έχουν τον πλούτο ή την κοινωνική τάξη.

Κάποια θρησκευτικά ρούχα, άμφια, μπορούν να θεωρηθούν ειδική περίπτωση ενδυμασίας. Μερικές φορές φοριούνται μόνο κατά τη διάρκεια των θρησκευτικών τελετών. Ωστόσο με άλλο χρώμα μπορούν επίσης να φορεθούν και κάθε μέρα ως ένδειξη της επαγγελματικής τους θέσης, όπως τα ράσα.

Για παράδειγμα, οι μουσουλμάνοι άντρες φορούν παραδοσιακά λευκά καφτάνια και καπέλα κατά τη διάρκεια της προσευχής τους. Οι Σιχ φοράνε τουρμπάνι καθώς είναι μέρος της θρησκείας τους. Η καθαριότητα των θρησκευτικών φορεμάτων σε ορισμένες θρησκείες, όπως ο Ινδουισμός, ο Βουδισμός, το Ισλάμ είναι υψίστης σημασίας, καθώς δείχνει καθαρότητα.

Το ακαδημαϊκό ένδυμα είναι μια παραδοσιακή μορφή ενδυμασίας για ακαδημαϊκές κοινότητες κυρίως τριτοβάθμιας (και ενίοτε δευτεροβάθμια) εκπαίδευσης, που φοριέται κυρίως από εκείνους που έχουν αποκτήσει πανεπιστημιακό πτυχίο ή κατέχουν μια θέση (π.χ. προπτυχιακών φοιτητών σε ορισμένα παλαιά πανεπιστήμια) είναι επίσης γνωστό ως ακαδημαϊκή τήβεννο. Στις μέρες μας, χρησιμοποιείται μόνο σε τελετές αποφοίτησης, αλλά παλαιότερα το ακαδημαϊκό ένδυμα ήταν, και σε κάποια πανεπιστήμια με παράδοση εξακολουθεί να είναι, καθημερινή ενδυμασία. Σήμερα, η τήβεννος είναι διαφορετική κατά κάποιο τρόπο σε κάθε ίδρυμα, και γενικά αποτελείται από ένα φόρεμα (επίσης γνωστό ως ρόμπα) με ξεχωριστή κουκούλα, και συνήθως ένα τετράγωνο καπέλο. Η ακαδημαϊκή τήβεννο φοριέται επίσης από μέλη ορισμένων κοινωνιών και θεσμών ως επίσημο ένδυμα.

Βασικό αντικείμενο, αυτής της εργασίας, όπως μαρτυρά και ο τίτλος της, είναι τα επίσημα ενδύματα. Τέτοιου είδους ενδύματα συνήθως ήταν για τελετές. Συγκεκριμένα η ενδυμασία αυτή είναι γνωστή με το όνομα Ακαδημαϊκή Τήβεννος.

Η πτυχιακή μελέτη αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Πιο συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο έχουμε την ανάλυση του όρου τήβεννος, από ποιους καθιερώθηκε, ποια σχήματα και ποιές ραφές χρησιμοποιούνταν, τι συμβόλιζαν τα χρώματα τους και από ποια υλικά κατασκευάζονταν.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στην γυναικεία έκδοση της τήβεννου, τη στόλα. Πιο συγκεκριμένα αναλύονται τα σχήματα, οι ραφές και οι χρωματικοί συνδυασμοί της. Επίσης υπάρχει ένα απόσπασμα το οποίο μιλάει για την παρακμή της τήβεννου και για τους λόγους που συνέβη αυτό.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά στην εξέλιξη της τήβεννου, από την ρωμαϊκή αυτοκρατορία και στα χρόνια της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και υπογραμμίζονται τα διαφορετικά χρώματα και υλικά καθώς και το ύφος που χρησιμοποιούνται.

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στην ακαδημαϊκή ενδυμασία. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται στην ιστορική της διαδρομή από τα πανεπιστήμια του μεσαίωνα μέχρι και τα σύγχρονα ακαδημαϊκά ιδρύματα, στους λόγους για

τους οποίους εδραιώθηκε στα πανεπιστήμια και στο ποιός είναι ο πραγματικός της ρόλος σήμερα στην ελληνική κοινωνία.

Στο τέλος δίνονται τα σχέδια για τις τηβέννους που σχεδιαστήκαν για τις ανάγκες του ΑΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ Τεχνολογικού Τομέα. Τα σχέδια εγκρίθηκαν από τη Σύγκλητο του τμήματος και χρησιμοποιήθηκαν στις τελετές αποφοίτησης για προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές

Κεφάλαιο 1: Τήβεννος

1.1 Η τήβεννος

Η τήβεννος, εικ.1.1α (λατ. «toga» = τήβεννος) ήταν ένα διακριτικό ένδυμα της Αρχαίας Ρώμης. Υφασμάτινο, περίπου στα έξι μέτρα σε μήκος, το οποίο ήταν τυλιγμένο γύρω από το σώμα και γενικά το φορούσαν πάνω από πουκάμισο. Είναι είδος ενδυμασίας κυρίως ανδρικής, για το πάνω μέρος του σώματος, το οποίο όμως χρησιμοποιείται και από τις γυναίκες. Η αρχική του χρήση ήταν εσωτερικά άλλων ρούχων, σήμερα όμως μπορεί να φορεθεί και χωρίς κάποιο άλλο επιπλέον εξωτερικό ρούχο.

Εικόνα 1.1α Τήβεννος

Η τήβεννος(ή Τόγκα¹) εικ.1.1β, ήταν είδος μανδύα ή χλαμύδας των αρχαίων Ρωμαίων. Ιστορικές πληροφορίες αναφέρουν πως την πήραν από τους Τυρρηνούς{επώνυμο προελληνικών φύλων που συνδέεται με τους Ετρούσκους}.

Αρχικά η τήβεννος ήταν ένα ένδυμα που φοριέται αποκλειστικά από άνδρες, και μόνο Ρωμαίοι πολίτες είχαν το δικαίωμα να φορούν την τήβεννο. Αργότερα χρησιμοποιούνταν από όλους τους Ρωμαίους πολίτες ανεξάρτητα από την κοινωνική τους τάξη ή την ηλικία τους. Η μόνη διαφορά έγκειται στο βάρος του υφάσματος και στο πλάτος της, πράγμα που έκανε φυσικά διαφορετικό και το κόστος της. Στους χρόνους της αυτοκρατορίας, η τήβεννος έγινε ένδυμα των ανώτερων κοινωνικών τάξεων, των αυλικών και των αρχόντων ενώ οι απλοί πολίτες τη φορούσαν μόνο στις γιορτές. Τα βασικά στοιχεία της ελληνικής ενδυμασίας βρίσκονται και στη ρωμαϊκή. Διαφέρουν όμως μόνο στις λεπτομέρειες και στο εκλεπτυσμένο γούστο.

Εικόνα:1.1β Τήβεννος – Τόγκα

Το εθνικό μέρος της ενδυμασίας των Ρωμαίων είναι η τήβεννος, κάτι ανάλογο του ελληνικού ματίου και της μηδικής τηβέννου. Στην ενετοκρατούμενη Ελλάδα οι ράφτες των ενετών ονομάζονταν Τόγγες. Ήταν Έλληνες που εργάζονταν για λογαριασμό των ενετών στρατιωτών ράβοντας τις στολές τους γι' αυτό οι Έλληνες την ονόμασαν Τόγκα. Υπήρχαν διάφορα είδη τηβέννου, ανάλογα με τον σκοπό για τον οποίο τις χρησιμοποιούσαν. Στους εξόριστους Ρωμαίους για παράδειγμα αφαιρούνταν το δικαίωμα να φορούν τήβεννο. Αντίστοιχα τέτοια δυνατότητα δεν είχαν ούτε οι ξένοι.

¹<https://www.encyclopedia.com/sports-and-everyday-life/fashion-and-clothing/clothing-jewelry-and-personal-adornment/toga>

1.2 Η καθιέρωση της τηβέννου

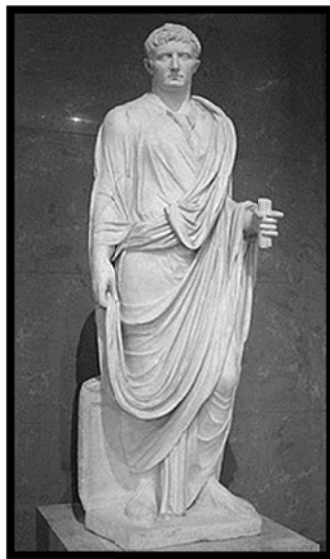
Στη ρωμαϊκή ιστορική παράδοση, λέγεται ότι ήταν ευνομούμενο ένδυμα του Ρωμύλου, ιδρυτή της Ρώμης. Αρχικά το φορούσαν και τα δύο φύλα όμως με τον καιρό οι γυναίκες υιοθέτησαν τη στολά και έτσι η τηβέννος αναγνωρίστηκε ως επίσημη ενδυμασία για τους ρωμαίους άνδρες, εικ.1.2.

Ο τύπος και το είδος της τηβέννου αντανakλούσαν την κοινωνική και την πολιτική κατάταξη που είχε ο πολίτης μέσα στην κοινωνία αφού διέφερε οι οικονομική ευχέρεια που είχε ο κάθε ένας από αυτούς στο ποσό που θα κατέβαλε για την κατασκευή της .

Αρχικά από ένα απλό, πρακτικό ρούχο εργασίας, η τηβέννος ξεκίνησε να γίνεται όλο και πιο ογκώδης, πολύπλοκη, δαπανηρή συνεπώς όλο και πιο ακατάλληλη για οτιδήποτε άλλης εκτός από επίσημης και τελετουργικής χρήση.

Ήταν και εξακολουθεί να θεωρείται η "εθνική φορεσιά" της Αρχαίας Ρώμης. Ως εκ τούτου, έχει μεγάλη συμβολική αξία. Όταν το επέτρεπαν οι περιστάσεις, οι πολίτες που υποχρεούνταν να την φορούν, επέλεγαν πιο άνετα και απλά ενδύματα.

Σταδιακά η χρήση της περιορίστηκε, πρώτον μεταξύ των πολιτών της κατώτερης τάξης, και έπειτα εκείνων της μεσαίας τάξης. Τελικά, το φορούσαν μόνο άντρες από τις υψηλότερες τάξεις για τελετουργικές εκδηλώσεις.

Εικόνα:1.2

1.3 Χρώματα

Ξεφυλλίζοντας ιστορικά βιβλία άνετα κάποιος θα παρατηρούσε ότι η ρωμαϊκή αυτοκρατορία διέπονταν από ένα σύγχρονο για την εποχή αέρα πολυτέλειας.

Αυτό αντικατοπτρίζονταν και μέσα από τα προσεγμένα υφάσματα με τα ζωηρά χρώματα και κεντήματα που τις κοσμούσαν.

Τα χρώματα που χρησιμοποιούσαν οι Ρωμαίοι για να βάψουν τα υφάσματα τους παράγονταν με απόλυτα φυσικό τρόπο.

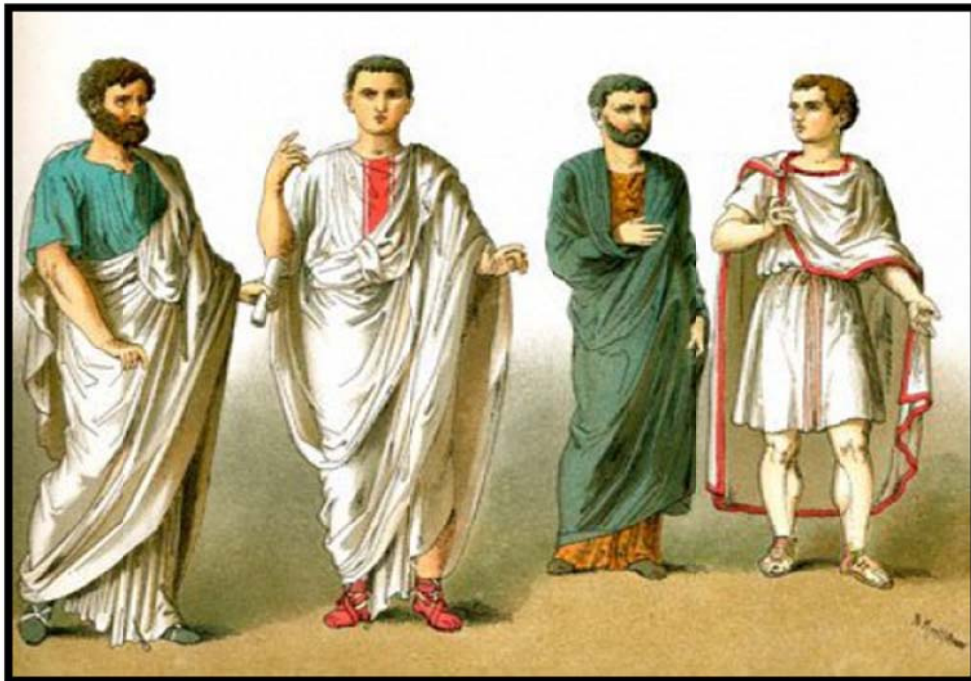
Κύριες πηγές παραγωγής ήταν από διάφορα φυτά και ζώα.

Για την διαδικασία της παραγωγής της τηβέννου το υλικό της (ύφασμα) θερμαινόταν μαζί με τη βαφή μέχρι να επιτευχθεί το επιθυμητό χρώμα ανάλογα το ύφασμα.

Τα βασικά χρώματα που χρησιμοποιούσαν ήταν κυρίως το λευκό, το μπλε, το πορφυρό, το μωβ, το κίτρινο, το πράσινο, το μαύρο καθώς και το καφέ.

Στο αρχικό χρώμα προσθέτονταν διάφορα άλλα φυσικά προϊόντα όπως κρασί, άλατα, κελύφη από αυγά, φακές, ξύδι, έντομα, λουλούδια έτσι ώστε με την διαδικασία αυτή να προκύψει μεγαλύτερη ποικιλία σε χρωματισμούς.

Η παραγωγή των πολύ ανοιχτών και των πολύ σκούρων χρωμάτων ήταν σαφώς πολύ πιο δαπανηρή και γι αυτό το λόγο αυτό υπήρχαν πολύ λιγότερα υφάσματα τα οποία τα φορούσαν κυρίως άνθρωποι που βρίσκονταν σε υψηλές κοινωνικές θέσεις ή κατείχαν κάποιο σημαντικό αξίωμα, εικ.1.3.

Εικόνα:1.3

1.4 Είδη

Τόγκα Pura - Virilis: Η τήβεννος αυτή ήταν φτιαγμένη από μαλλί και ήταν κατάλευκη (εικ.1.4α). Την φορούσαν οι περισσότεροι Ρωμαίοι πολίτες στην καθημερινότητά τους. Η Τόγκα έρχεται να αντικαταστήσει το Ελληνικό ιμάτιο (Πάντος, 1978, σελ. 43).

Εικόνα:1.4α Τόγκα Pura – Virilis

Τόγκα Praetexta: Την φορούσαν συνήθως οι Ρωμαίοι δικαστές, οι γερουσιαστές και τα νεογέννητα παιδιά όπου για τα τελευταία συμβόλιζε και αναγνώριζε την ευπάθεια και την ιερότητα τους απέναντι στον νόμο. Το συγκεκριμένο υφαντό ήταν λευκό με μια φαρδιά μωβ λωρίδα στα σύνορα του (εικ.1.4.β).

Εικόνα:1.4β Τόγκα Praetexta

Τόγκα Pulla: Η τήβεννος αυτή ήταν σε σκούρες αποχρώσεις, εικ. 1.4γ. Είχε ειδικό χαρακτήρα καθώς την φορούσαν μόνο οι άνθρωποι που βρίσκονταν σε κατάσταση πένθους.

Εικόνα:1.4γ Τόγκα Pulla

Τόγκα Trabea: Η συγκεκριμένη τήβεννος ήταν λευκή και είχε κόκκινες και μωβ λεπτομέρειες, εικ. 1.4δ. Την φορούσαν συνήθως οι Ρωμαίοι ιερείς.

Εικόνα:1.4δ Τόγκα Trabea

Τόγκα Picta: Το ένδυμα που φορούσαν οι Ρωμαίοι στρατηγοί μετά από στρατιωτικούς θριάμβους. Είχε μωβ χρώμα, χρυσές λεπτομέρειες και διάφορα σχέδια ραμμένα πάνω της, εικ.1.4ε. Την φορούσαν επίσης οι πραιτόρες οι οποίοι ήταν προστάτες και σύμβουλοι της Ρώμης.

Εικόνα 1.4ε Τόγκα Picta

Τόγκα Candida: Τήβεννος λευκού χρώματος που την είχαν περάσει με κιμωλία για να είναι πιο λαμπερή από την απλή, εικόνα1.4στ. Την φορούσαν συνήθως οι υποψήφιοι για κάποιο δημόσιο αξίωμα, για να αναδεικνύει την αγνότητα και την ειλικρίνεια τους.

Εικόνα 1.4στ Τόγκα Candida

²<https://www.ancienthistoryarchaeology.com/the-roman-toga>

³<https://www.thoughtco.com/six-types-of-toga-in-ancient-rome-117805>

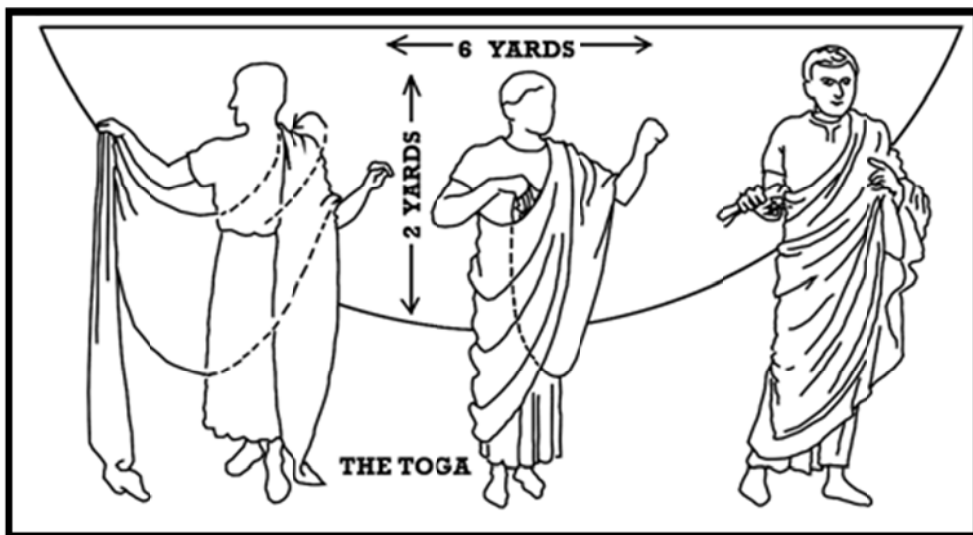
1.5 Σχήμα-Ραφή

Οι τήβεννοι ήταν σχετικά ομοιόμορφες ως προς το σχέδιο και το ύφος αλλά διέφεραν σε μεγάλο βαθμό τόσο στην ποσότητα όσο και στην ποιότητα του υφάσματος. Επίσης διέφεραν στα κεντητά σήματα και σχήματα τα οποία άλλαζαν ανάλογα με την κοινωνική θέση και το αξίωμα που είχε ο κάθε πολίτης.

Η τήβεννος ήταν ένα ένδυμα συνήθως φτιαγμένο από μαλλί, ημικυκλικού σχήματος το οποίο με έναν περίτεχνο τρόπο κρεμόταν από τους ώμους και τύλιγε γύρω-γύρω όλο το σώμα. Η λέξη Τόγκα προέρχεται πιθανόν από τη λατινική λέξη Tegere η οποία σημαίνει κάλυψη.

Υπήρχαν πολλά είδη τηβέννου, διαφορετική ανάλογα την κοινωνική τάξη και το αξίωμα. Επίσης υπήρχαν τήβεννοι για συγκεκριμένες περιστάσεις, τελετές κ.ά.

Η τήβεννος ήταν κρεμασμένη αντί για δεμένη, πάνω από το σώμα και στερεωνόταν στη θέση της χάρη στο βάρος και στην τριβή του υφάσματος της, εικ.1.5α. Δεν χρησιμοποιούνταν καθόλου καρφίτσες ή πόρπες για την στήριξή της.

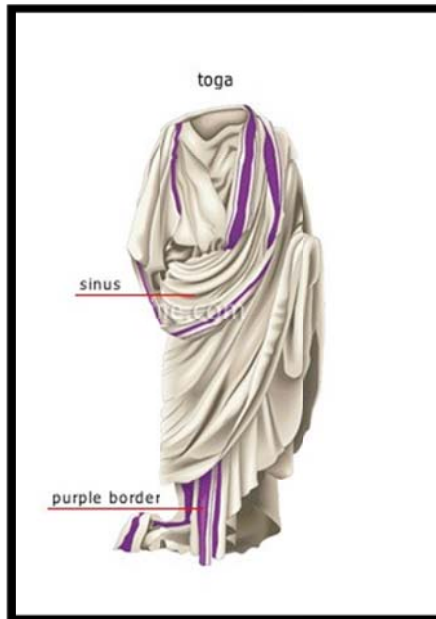

Εικόνα:1.5α

Στα κλασικά αγαλματίδια οι τήβεννοι παρουσίαζαν σταθερά χαρακτηριστικά και πτυχές τα οποία προσδιορίζονταν και ονοματίζονταν στη σύγχρονη λογοτεχνία.

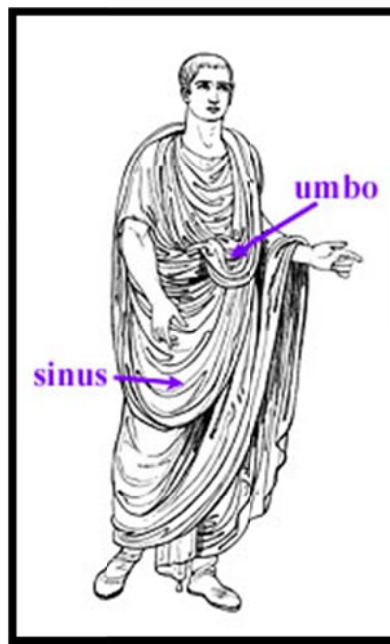

Κοίλωμα(Sinus):Εμφανίστηκε στην αυτοκρατορική εποχή ως μια χαλαρή υπέρ-πτυχή η οποία εκτείνεται κάτω από τον αριστερό βραχίονα, προς τα κάτω, κατά μήκος του θώρακα και έπειτα προς τα πάνω προς το δεξιό ώμο. Η ημιτονοειδής μορφή αυτή λειτουργούσε σαν τσέπη ή θήκη. Τα πρώιμα παραδείγματα αυτής της μορφής ήταν λεπτές και σφιχτές διαγώνιες πτυχές γνωστές και ως ζώνη (balneus) από την οποία πιθανώς προέρχεται και το σχήμα του κοιλώματος(sinus). Αργότερα η μορφή του έγινε πληρέστερη. Η θηλιά κρεμόταν στο μήκος του γόνατου όπου αναστελλόταν καλύπτοντας το κύρτωμα του δεξιού ώμου, εικ.1.5β.

Εικόνα:1.5 β Κοίλωμα (Sinus)

Προεξοχή(Umbus): Ήταν ένα διακοσμητικό αλλά παράλληλα και πρακτικό θήλαστρο του υφάσματος της τηβέννου το οποίο έπεφτε πάνω από τον αριστερό ώμο και συνέχιζε δεξιόστροφα, ακριβώς πάνω από το κοίλωμα (sinus). Το άκρο του ήταν χαλαρά τοποθετημένο μέσα στη ζώνη (balneus), περίπου στο μέσο του θώρακα. Όπως και στο κοίλωμα(sinus) έτσι κι εδώ η προεξοχή (umbus) μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σαν αποθηκευτικός χώρος. Το πρόσθετο βάρος και η τριβή της βοηθούσαν, αν και όχι πολύ αποτελεσματικά, στην σταθεροποίηση της τηβέννου πάνω στον αριστερό ώμο. Καθώς η τηβέννος αναπτυσσόταν, το μέγεθος της προεξοχής μεγάλωνε, εικ.1.5γ.

Εικόνα:1.5γ Προεξοχή (Umbus)

Τόγκα Contabulata: Η πιο πολύπλοκη τήβεννος εμφανίζεται σε πολλές προτομές και αυτοκρατορικά ανάγλυφα, από την μεσαία ως της ύστερη αυτοκρατορία. Αρχικά προοριζόταν για του αυτοκράτορες και τους υψηλούς πολιτικούς αξιωματούχους. Η τήβεννος αυτή ήταν γνωστή κι ως «στοιβαγμένη τήβεννος» και διακρινόταν για τα πλατιά, λεία και τα αρκετά ογκώδη κομμάτια πτυχωτού υλικού, λίγο πολύ σαν κι αυτά του κοιλώματος (sinus) και της προεξοχής (umbus).

Στην συγκεκριμένη μορφή το ένα κομμάτι υφάσματος αυξανόταν από χαμηλά μεταξύ των ποδιών και στρωνόταν πάνω στον αριστερό ώμο, το άλλο ακολουθούσε την επάνω άκρη του κοιλώματος (sinus) ενώ ακόμη ένα ακολουθούσε αρχικά το κάτω άκρο μιας υπολειπόμενης ζώνης (balneus) και έπειτα κατέβαινε στην άνω κνήμη, εικ. 1.5δ.

Εάν οι αναπαραστάσεις ολόκληρου του μήκους της συγκεκριμένης μορφής τηβέννου είναι ακριβής, τότε θα περιόριζε σημαντικά τις κινήσεις του ανθρώπου που την φοράει. Για να ντυθεί κάποιος με το συγκεκριμένο ύφος θα χρειαζόταν αρκετό χρόνο αλλά και ειδική βοήθεια. Όταν δεν θα την χρησιμοποιούσε θα έπρεπε να την αποθηκεύσει με μεγάλη προσοχή με κάποια μορφή κρεμάστρας ώστε να την διατηρήσει σε φόρμα.

Αυτά τα ενοχλητικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης μορφής τηβέννου επιβεβαιώνονται από τον Τερτυλλιανό (155-240 μ.Χ) ο οποίος ήταν χριστιανός πρεσβύτερος και πολυγραφότατος συγγραφέας, εικ. 1.5ε.

Εικόνα:1.5δ Τόγκα Contabulata

Εικόνα:1.5ε Τερτυλλιανός

1.6 Υλικά

Ο τύπος υλικών που χρησιμοποιούνταν για την παραγωγή της τηβέννου ήταν κυρίως το μαλλί. Οι ρωμαίοι χρησιμοποιούσαν το συγκεκριμένο υλικό γιατί θεωρούσαν ότι συμβάλλει στην προστασία από την κακή τύχη, εικ.1.6.

Παράδειγμα αποτελεί η Τόγκα praetexta που χρησιμοποιούσαν οι δικαστές, οι ιερείς ήταν πάντοτε μάλλινη.

Η παραγωγή του χειροποίητου υφάσματος, σε σύγκριση με άλλες απλούστερες μορφές ένδυσης, ήταν μια διαδικασία αρκετά χρονοβόρα και δαπανηρή καθώς χρησιμοποιούσε μία μεγάλη ποσότητα από το μαλλί. Γι αυτό το λόγο όσο περισσότερο ύφασμα είχε η τήβεννος κάποιου, τόσο μεγαλύτερο το κύρος του ,η οικονομική του επιφάνεια και συνήθως τόσο υψηλότερη και η κοινωνική του θέση μέσα στην κοινωνία. Για να ελαχιστοποιηθούν οι περίσσιες από τα υφάσματα οι μικρότερες- παλιές μορφές της τηβέννου μπορεί να υφαίνονταν χωρίς ραφές, ενώ οι μεγαλύτερες εκδοχές της κατασκευάζονταν από περισσότερα κομμάτια ραμμένα μεταξύ τους.

Η εργασία με το μαλλί θεωρήθηκε ένα εξαιρετικά αξιοπρεπές επάγγελμα για τη ρωμαϊκή γυναίκα.

Άλλα υλικά εκτός από το μαλλί που χρησιμοποιούνταν ήταν το βαμβάκι το οποίο το προμηθεύονταν από την Ινδία, το δέρμα, το μετάξι το οποίο το προμηθεύονταν από την Κίνα, η γάζα και το ύφασμα από χρυσό.

Εικόνα:1.6

Κεφάλαιο 2:Στόλα

Η στόλα ήταν ένα παραδοσιακό ένδυμα των Ρωμαίων γυναικών, αντίστοιχο με την τήβεννο που φορούσαν οι άνδρες. Συνήθως ήταν φτιαγμένη από μαλλί όπως ακριβώς και η τήβεννος.

Αρχικά τήβεννο φορούσαν και οι γυναίκες όμως μετά τον 2ο αιώνα π.Χ αναγκάστηκαν να φοράνε τη στόλα καθώς η τήβεννος ανακηρύχθηκε αστηρά ως ανδρική ενδυμασία.

Η στόλα ήταν ένα βασικό κομμάτι στη μόδα της αρχαία ρώμης που εκτεινόταν από την πρώιμη Ρωμαϊκή Δημοκρατία, μέσω της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας μέχρι και τη πρώτη χιλιετία της βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Εφάμιλλη σε μας εικόνα για τη στόλα, στο σύγχρονο κόσμο, είναι το άγαλμα της ελευθερίας στη Νέα Υόρκη, (εικ.2) το οποίο φέρει αυτό το αρχαίο ρωμαϊκό ένδυμα.

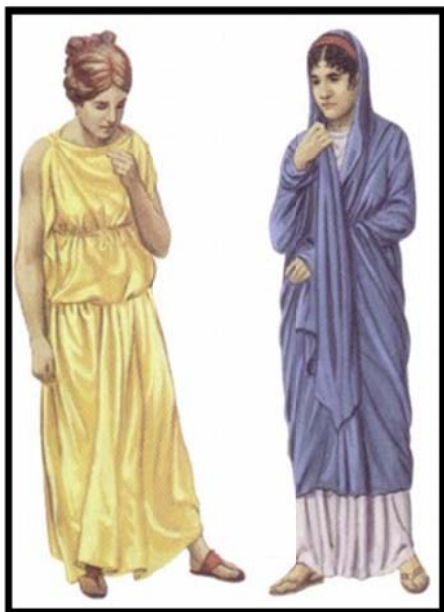
Εικόνα:2

2.1 Σγήμα-Ραφή

Ως προς τη ραφή ήταν ένα μακρύ, πλισέ φόρεμα, φορεμένο πάνω από ένα εσώρουχο που λεγόταν χιτώνας.

Η στόλα δεν διέθετε μανίκια αλλά σε μερικές εκδόσεις του ρούχου εμφανίστηκαν μανίκια μικρού ή μεγάλου μήκους. Αυτά τα μανίκια μπορούσαν να είναι είτε μέρος της στόλας είτε μέρος του χιτώνα.

Η παραδοσιακή στόλα λοιπόν στερεώνονταν στον ώμο με καρφίτσες, είχε γύρω-γύρω κορδέλες και συνήθως είχε δύο ζώνες. Η πρώτη ήταν φορεμένη λίγο κάτω από το στήθος ενώ η δεύτερη ήταν φορεμένη στη μέση, εικ.2.1α. Οι στόλες γενικά κατασκευάζονταν από υφάσματα όπως λινά ή μάλλινα. Μια ευκατάστατη γυναίκα μπορούσε να εμφανιστεί με μεταξένια. Η στόλα απέκτησε και τη χρήση συμβόλου και αντικατόπτριζε την οικογενειακή κατάσταση της γυναίκας, (άγαμη ή έγγαμη) εικ.2.1β.

Εικόνα:2.1α

Εικόνα:2.1β

2.2 Χρώματα

Οι στόλες ήταν φτιαγμένες σε διάφορα χρώματα συμπεριλαμβανομένων των κόκκινων, κίτρινων και μπλε, εικόνα.2.2α–2.2β.

Διακοσμητικά κοσμούσαν το ντεκολτέ και το στρίφωμα. Για τις γυναίκες κατώτερων τάξεων αυτά μπορεί να ήταν είτε μία απλή ζώνη χρώματος είτε ένα μοτίβο ενώ για τις πιο εύπορες γυναίκες χρησιμοποιούνταν διακοσμητικά με περισσότερες λεπτομέρειες πιο εντυπωσιακά σχέδια και υλικά. Για παράδειγμα χρησιμοποιούσαν ένα φαρδύ διακοσμητικό περίγραμμα, που ονομαζόταν *instita*, γύρω από το λαιμό και το στρίφωμα ως ένδειξη πλούτου.

Εικόνα:2.2α

Εικόνα:2.2β

---

⁴http://www.fashionencyclopedia.com/fashion_costume_culture/The-Ancient-World-Rome/Stola.html

2.3 Η παρακμή της τηβέννου

Με την πάροδο του χρόνου το τογαυπέστη βαθμιαία μεταμόρφωση ,αναβάθμιση και εξέλιξη αλλά όπως ήταν αναμενόμενο ακολούθησε αναπόφευκτα και η παρακμή. Παρότι έγινα προσπάθειες να διατηρηθεί ως ουσιαστικό χαρακτηριστικό της αληθινής Romanitas, δεν κατάφερε ποτέ να γίνει δημοφιλές ένδυμα.

Στα τέλη του 1ου αιώνα ο Αδριανός εξέδωσε ένα διάταγμα αναγκάζοντας τους ιππείς και τους γερουσιαστές να φορούν τη τηβέννο στους δημόσιους χώρους. Η επέκταση της ιθαγένειας, από περίπου 6 εκατομμύρια πολίτες υπό τον Αύγουστο σε 40 έως 60 εκατομμύρια κάτω από την «καθολική ιθαγένεια» του Συντάγματος Αντικαριανών (212 μ.Χ.) του Καρακάλλα, πιθανόν μείωσε περαιτέρω τη διακριτική αξία της τηβέννου, που εξακολουθούσε να κατέχει αξία για τους κοινούς, και εν τέλει επιτεύχθηκε η εγκατάλειψή της στην τάξης τους. Εν τω μεταξύ, η αριστοκρατία υιοθέτησε ολοένα πιο περίτεχνες, πολύπλοκες, δαπανηρές και μη πρακτικές μορφές τηβέννου. Τελικά όμως εγκαταλείφθηκαν κι αυτές.

Ο διαχωρισμός της αυτοκρατορίας και η υιοθέτηση του χριστιανισμού είχαν πολλές πολιτιστικές συνέπειες. Αφενός η τηβέννος ήταν σταθερά συνδεδεμένη με την παλιά τάξη και την παλαιά θρησκεία, αφετέρου όμως παρότι το πάλλιον ήταν απλό, πρακτικό και εύκολο στη χρήση του.

Θεωρούνταν το φόρεμα των φιλοσόφων. Για εκείνους που διακηρύσσουν την υπακοή στον Χριστό και τη νέα χριστιανική τάξη. Φαινόταν ότι το καταλληλότερο επίσημο ένδυμα θα αποτελούσε η τηβέννος. Παρότι ο δυσανεστημένος δυτικός αυτοκράτορας Φλάβιος Ονώριος προσπάθησε να επιβάλει την τηβέννο στους υποκειμένους του για την υπεράσπιση των ρωμαϊκών αξιών, ο νόμος του Θεοδόσιου Βεστιάρια του 382 είχε ήδη αναγνωρίσει την απαξίωση της στην ανατολική αυτοκρατορία, η οποία επικεντρώθηκε στην Κωνσταντινούπολη.

Οι ιππείς αναμενόταν τώρα να φορούν το πάλλιον και οι γερουσιαστές το *raenula*, ως το σωστό δημόσιο φόρεμα τους.

Η βυζαντινή τέχνη και τα πορτραίτα δείχνουν τους υψηλότερους λειτουργούς του δικαστηρίου, της εκκλησίας και του κράτους με υπέροχα, ακριβά ενδύματα αποκλειστικά για τα δικαστήρια και ιερατικά ρούχα. Η υποκείμενη κατασκευή αυτών των περίτεχνων ενδυμάτων είναι δύσκολο να κατανοηθεί, αλλά πιστεύεται τουλάχιστον ότι είναι αρκετά μεταλλαγμένες εκδόσεις της αυτοκρατορικής *toga*.

Στα πρώιμα ευρωπαϊκά βασίλεια που αντικατέστησαν τη ρωμαϊκή κυβέρνηση στη Δύση, οι βασιλιάδες και οι αριστοκράτες ντυμένοι όπως οι τελευταίοι ρωμαϊκοί στρατηγοί που επιδίωκαν να τους μιμηθούν, αντί για τους γερουσιαστές της αρχαίας παράδοσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η Τήβεννος στα χρόνια του Βυζαντίου

Στα πρώτα στάδια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, η παραδοσιακή ρωμαϊκή τήβεννος χρησιμοποιείται ακόμα ως επίσημη ενδυμασία. Την εποχή του Ιουστινιανού, είχε αντικατασταθεί από τη τουνίκα, ή το μακρύ χιτώνα, και για τα δύο φύλα, πάνω από το οποίο οι ανώτερες τάξεις φορούσαν άλλα ενδύματα, όπως ένα δαλμάτικα (Dalmatica), η οποία ήταν ένα είδος τουνίκας με μακριά και μεγάλα μανίκια. Το συγκεκριμένο ρούχο το φορούσαν οι ευγενείς και τα άτομα που θεωρούνταν ισχυρά αλλά χωρίς ζώνη. Στα μανίκια, και τη μπροστινή και πίσω πλευρά του ρούχου, υπήρχαν μακριές πολύχρωμες λουρίδες τις οποίες αποκαλούσαν κλάβι. Γενικά, εκτός από τα στρατιωτικά και πιθανώς από τα ρούχα των ιππέων, οι άντρες υψηλότερης τάξης και όλες οι γυναίκες είχαν ρούχα που κατέβαιναν μέχρι τους αστραγάλους. Οι γυναίκες φορούσαν συχνά το πάνω μέρος της στόλας, και για τις πλούσιες αυτό ήταν χρυσοκέντητο. Όλα αυτά, εκτός από τη στόλα, μπορεί να είχαν και κάποια ζώνη. Εικ.3α-3β.

Εικόνα: 3α

Εικόνα:3β

Το βυζαντινό φόρεμα αν και άλλαξε σημαντικά κατά τα χίλια χρόνια της αυτοκρατορίας, ήταν κατά κύριο λόγο συντηρητικό. Στους Βυζαντινούς άρεσαν πολύ τα χρώματα και τα μοτίβα. Επίσης έφτιαχναν και εξήγαγαν πολύ πλούσια σε μοτίβα υφάσματα, κεντημένα από βυζαντινό μετάξι και μαλλί και για τις ανώτερες τάξεις ενώ απλά βαμμένα και τυπωμένα για τις κατώτερες. Ένα διαφορετικό περίγραμμα γύρω από τις άκρες ήταν πολύ συνηθισμένο ενώ μερικές λωρίδες κάτω από το σώμα ή γύρω από τον άνω βραχίονα υποδήλωναν την κοινωνική τάξη και το αξίωμα.

Όπως και στη Δύση κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα, τα ρούχα ήταν πολύ ακριβά για τους φτωχούς, οι τελευταίοι φορούσαν ίσως τα ίδια φθαρμένα ρούχα σχεδόν σε όλη τους τη ζωή ή ακόμα και αποφόρια αφεντάτων, μεγαλύτερων αδερφών στις πολύτεκνες οικογένειες. Αντιθέτως όπως είναι λογικό οι ανώτερες τάξεις διέθεταν πληθώρα επιλογών και φυσικά μεγάλο όγκο γκαρνταρόμπας που άλλαζε με την ροή της μόδας της εποχής και τις ανάγκες σε εμφανίσεις σε ξεχωριστές περιστάσεις.

3.1 Σχήμα-Ραφή

Το πανωφόρι των ανδρών είχε δύο σχήματα, ορθογώνιο και στρογγυλό . Το στερέωναν συνήθως είτε στο δεξί ώμο είτε μπροστά από αυτόν, εικ.3.1α. Όλες οι κοινωνικές τάξεις στερέωναν μπροστά στο στήθος τους ένα μικρό κομμάτι ύφασμα που ονομαζόταν τάμπλιον, και το χρώμα και η διακόσμηση του ποίκιλε ανάλογα της κοινωνικής τάξης, εικ.3.1β. Για παράδειγμα, ο ανώτατος άρχοντας φορούσε ένα χρυσό τάμπλιον με πλούσια διακόσμηση ενώ οι ανώτεροι υπάλληλοι πορφυρό.

Εικόνα 3.1α

Εικόνα 3.1β

Επίσης οι κάλτσες και τα μανίκια φοριούνταν συχνά, αλλά δεν είναι φανερά στις απεικονίσεις των πλούσιων. Συνδέονταν με βάρβαρους, είτε Ευρωπαίους είτε Πέρσες. Ακόμη και τα πιο βασικά ρούχα φαίνεται να ήταν εκπληκτικά ακριβά για τους φτωχούς. Ορισμένοι εργαζόμενοι που ασχολούνταν με την χειρονακτική εργασία, πιθανόν σκλάβοι, δείχνουν ότι συνεχίζουν να φορούν, τουλάχιστον το καλοκαίρι, τη βασική ρωμαϊκή φορεσιά(τήβεννο), η οποία ήταν ουσιαστικά δύο ορθογώνια, ραμμένα μαζί στους ώμους και κάτω από τον βραχίονα. Άλλοι, όταν εργάζονταν, απεικονίζονται με τις πλευρές του χιτώνα τους δεμένες στη μέση ώστε να έχουν ευκολία στην κίνησή τους.

3.2Χρώματα

Κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους, το μωβ χρώμα προοριζόταν για τη βασιλική οικογένεια, εικ.3.2α. Τα άλλα χρώματα έδιναν πληροφορίες για κοινωνική τάξη και για το αξίωμα του ατόμου που τα φορούσε. Οι άνθρωποι κατώτερης τάξης φορούσαν απλό χιτώνα⁵, αλλά εξακολουθούσαν να προτιμούν τα φωτεινά χρώματα.

Εικόνα 3.2α

Η αγάπη για το χρώμα, στα βυζαντινά χρόνια είχε και την απειλητική πλευρά της. Στους αγώνες του Ιππόδρομου λάμβαναν μέρος τέσσερις ομάδες με τα χαρακτηριστικά χρώματα κόκκινο, λευκό, μπλε και πράσινο. Οι υποστηρικτές τους έγιναν και πολιτικές παρατάξεις, παίρνοντας μέρος στα μεγάλα θεολογικά ζητήματα - τα οποία ήταν και πολιτικά ζητήματα - του Αρειανισμού, του Νεστοριανισμού και του Μονοφυσιτισμού και, ως εκ τούτου, στα θέματα της αυτοκρατορίας. Οι τεράστιες ταραχές έλαβαν χώρα τον 4ο έως τον 6ο αιώνα και κυρίως στην Κωνσταντινούπολη, όπου οι θάνατοι έφτασαν τους χιλιάδες, μεταξύ αυτών των φατριών, που φυσικά ήταν ντυμένοι με τα κατάλληλα χρώματα.

Οι γυναίκες προτιμούσαν τους φαρδιούς, μακριούς και με μακριά μανίκια χιτώνες που κάλυπταν τελείως τα χέρια τους, εικ.3.2β, μαζί με σάρπες, μαντήλια και καλύμματα της κεφαλής, που σχετίζονταν βέβαια με την ηθική της εποχής φροντίζοντας όμως πάντα την εμφάνισή τους.

Φορούσαν μανδύα με μακριά μανίκια και κάλυμμα της κεφαλής πάνω από το στιχάριο (χιτώνα), φρόντιζαν τα μαλλιά τους και μακιγιάρονταν, ενώ οι πλούσιες φορούσαν πολυτελή ενδύματα, μεταξωτά αλλά και λινά. Ο μανδύας στηρίζονταν στους ώμους και στερεωνόταν μπροστά με μια καρφίτσα (πόρπη), και ήταν είτε σαν μακρύ γιλέκο, είτε σαν παλτό. Επίσης, οι γυναίκες φορούσαν πουκαμίσες με ζώνη στη μέση, τονίζοντας την φιγούρα τους. Πολλές φορές όμως φορούσαν την πουκαμίσα τελείως ριχτή. Συνηθίζονταν το «κοντό πάνω από το μακρύ» συνδυάζοντας δύο πουκαμίσες, μια μακριά και από πάνω μια κοντή. Η δεύτερη πουκαμίσα μπορούσε να είναι αμάνικη.

Εικόνα 3.2β

⁵ http://www.fashionencyclopedia.com/fashion_costume_culture/The-Ancient-World-Rome/Tunica.html

⁶ <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015004021104;view=1up;seq=184>.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο:

Η Ακαδημαϊκή ενδυμασία

Το ακαδημαϊκό φόρεμα είναι μια παραδοσιακή μορφή ενδυμάτων για ακαδημαϊκούς χώρους, κυρίως χρησιμοποιείται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, φοριέται κυρίως από φοιτητές που αποφοιτούν και συγκεκριμένα στην τελετή περάτωσης των σπουδών. Είναι γνωστό ως ακαδημαϊκή τήβεννος. Κατά κύριο λόγο εμφανίζεται στις τελετές αποφοίτησης, αλλά στο παρελθόν σε πολλά πανεπιστήμια ήταν ακαδημαϊκό φόρεμα, και σε μικρότερο βαθμό φορεσιά πτυχίου.

Σήμερα, τα σύνολα διακρίνονται κατά κάποιο τρόπο από ίδρυμα σε ίδρυμα και γενικά αποτελούνται από ένα φόρεμα (γνωστό και ως ρόμπα) με ξεχωριστή κουκούλα και συνήθως ένα καπέλο. Τα χρώματά της ποικίλουν για να ξεχωρίζει το πανεπιστήμιο ή το εκπαιδευτικό ίδρυμα ενώ σε χώρες του εξωτερικού δεν είναι πλέον εθιμοτυπική η ρήψη του καπέλου στον αέρα (εικ.4) με τη λήξη της τελετής που σηματοδοτεί την έναρξη στις επαγγελματικές σταδιοδρομίας των πτυχιούχων.

Η ακαδημαϊκή τήβεννος φοριέται επίσης από μέλη ορισμένων επιστημονικών κοινοτήτων και θεσμών ως επίσημη ενδυμασία.

Εικόνα:4

4.1 Η Ιστορία της ακαδημαϊκής τηβέννου

Η ακαδημαϊκή ενδυμασία (τήβεννος) δεν χρησιμοποιήθηκε αρχικά με την μορφή που έχει σήμερα. Εξελίχθηκε σταδιακά, όταν άρχισαν να διαμορφώνονται τα πανεπιστήμια τον 12^ο και τον 13^ο αιώνα.

Τα πρώτα χρόνια, οι δάσκαλοι και οι μαθητές φορούσαν κληρικά ρούχα καθώς οι εκκλησία είχε μεγάλη επιρροή εκείνη την περίοδο. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι πολλοί καθηγητές ήταν και ιερείς ή μοναχοί ενώ οι μαθητές σπούδαζαν για να κάνουν κάτι παρόμοιο με τους δασκάλους τους. Εικ.4.1α.

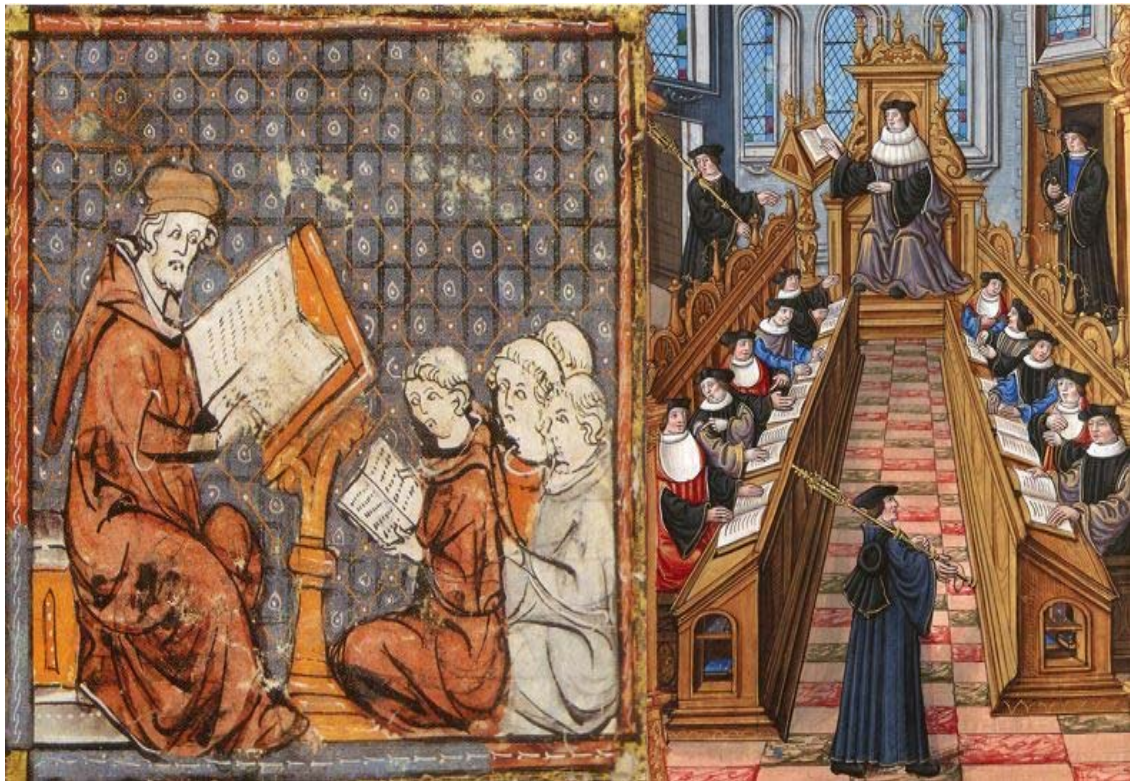
Εικόνα:4.1α

Ενώ τα μεσαιωνικά πανεπιστήμια ενέπνευσαν την ακαδημαϊκή ενδυμασία εικ.4.1γ, τα πρώτα αναγνωρισμένα πανεπιστήμια που επισημοποίησαν την ενδυμασία αποφοίτησης ήταν αυτά της Οξφόρδης και του Κέμπριτζ. Μάλιστα το 1321, απαγορεύτηκαν οποιαδήποτε άλλα ενδύματα στα πανεπιστήμια τα οποία απαιτούσαν απ' όλους να φορούν τήβεννο κατά την τελετή αποφοίτησης. Θεωρούσαν ότι με αυτό τον τρόπο απορρέει η ενότητα στο πανεπιστήμιο. εικ.4.1β.

Andrea Mantegna in 1474 Linus Pauling in1922

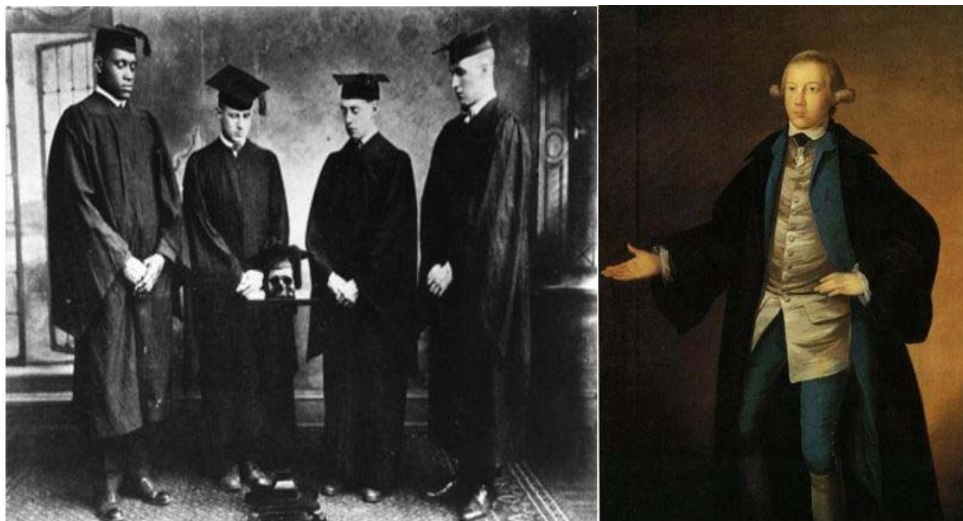
Εικόνα:4.1β

Εικόνα:4.1γ

Αυτό το πρωτότυπο ακαδημαϊκό στυλ⁷ ήταν διαδεδομένο καθ' όλη τη διάρκεια των αιώνων ακόμα και στην αποικιακή Αμερική. Μετά τον εμφύλιο πόλεμο η ακαδημαϊκή ενδυμασία χρησιμοποιήθηκε αυστηρά μόνο για τις τελετές αποφοίτησης. Το καπέλο και η τήβεννος συμβολίζουν την αναγνώριση και την επιτυχία ενός επιτεύγματος ενώ οι κουκούλες αντιπροσωπεύουν το πεδίο των σπουδών. Εικόνα 4.1δ - 4.1ε

Εικόνα:4.1δ

Εικόνα 4.1ε: Historical US Graduates: Rutgers University 1919 (left) and James H. McCulloch in 1773

---

⁷<https://www.graduationsource.com/blog/graduation-cap-and-gown-history>

4.2 Τα είδη της ακαδημαϊκής τηβέννου

Τα επίσημα ρούχα συνήθως είναι φορεμένα κάτω από το ακαδημαϊκό φόρεμα, για παράδειγμα, οι άνδρες συνήθως φορούσαν ένα σκούρο κοστούμι με ένα λευκό πουκάμισο και μια γραβάτα, ή κληρικά ρούχα ή στρατιωτική ή πολιτική στολή. Οι γυναίκες φορούσαν αντίστοιχη ενδυμασία. Ορισμένα παλαιότερα πανεπιστήμια, ιδιαίτερα η Οξφόρδη και το Cambridge, έχουν ένα καθορισμένο σύνολο ενδυμάτων για να φορεθεί κάτω από το φόρεμα (γνωστό και ως sub fusc).

Αν και κάποια πανεπιστήμια δεν είναι τόσο αυστηρά στο τι θα φορούν οι μαθητές κάτω από τη ακαδημαϊκή φορεσιά τους, θεωρείται λάθος να μην είναι επίσημα τα ρούχα κατά τη διάρκεια των τελετών αποφοίτησης και ορισμένα πανεπιστήμια μπορεί ακόμα και να εμποδίσουν τους μαθητές να φθάσουν στην τελετή αποφοίτησης. Εικ.4.2

Εικόνα 4.2

4.3 Τα υλικά της ακαδημαϊκής τήβεννου

Γενικά, τα υλικά που χρησιμοποιούνται για την ακαδημαϊκή φορεσιά⁸ επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από το κλίμα στο οποίο βρίσκεται το ακαδημαϊκό ίδρυμα και γενικότερα τις κλιματικές συνθήκες που επικρατούν στην χώρα όπου βρίσκετε .

Το Αμερικανικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης ωστόσο επιτρέπει την άνεση του χρήστη της ακαδημαϊκής ενδυμασίας και παραδέχεται ότι τα ελαφρύτερα υλικά χρησιμοποιούνται σε τροπικά κλίματα και τα βαρύτερα υλικά οπουδήποτε αλλού. Επιπροσθέτως, αναγνωρίζει το ραβδωτό βαμβακερό ύφασμα, το λεπτό μάλλινο ύφασμα, το τεχνητό μετάξι ή το μετάξι.

Τα υλικά που χρησιμοποιούνται για ακαδημαϊκό φόρεμα ποικίλλουν και κυμαίνονται από τα εξαιρετικά οικονομικά έως και τα πολύ ακριβά. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι περισσότεροι υποψήφιοι πτυχιούχοι και μεταπτυχιακοί φοιτητές συχνά παρουσιάζουν μόνο την έκδοση "σουβενίρ" του regalia από τα ιδρύματά τους, τα οποία προορίζονται για πολύ λίγες χρήσεις και είναι συγκριτικά πολύ οικονομικά. Για ορισμένους διδακτορικούς αποφοίτους, η απονομή διπλωμάτων θα είναι η μόνη φορά που θα φορέσουν επίσημη ακαδημαϊκή ενδυμασία, γι αυτό την νοικιάζουν αντί να την αγοράζουν. Αυτές οι νοικιασμένες ενδυμασίες είναι συχνά κατασκευασμένες από φθηνό πολυεστέρα ή άλλες τεχνητές συνθετικές ίνες. Οι προπτυχιακές φορεσιές συνήθως κατασκευάζονται από βαμβάκι ή βαμβάκι και μείγμα πολυεστέρα και είναι σχετικά φθηνές για να ενθαρρύνουν τους μαθητές να τους κατέχουν.

Οι άνθρωποι που είναι σε θέση και μπορούν να αγοράσουν την τήβεννο τους μπορούν σαφώς να επιλέξουν πιο κομψά και ωραία υφάσματα, όπως ραβδωτό μεταξωτό, βαμβακερό, μάλλινο, λεπτό μάλλινο ύφασμα, κασμίρι. Για το μετάξι, υπάρχουν διάφορα είδη, όπως τεχνητό μετάξι, το οθωμανικό (δηλαδή ραβδωτό μετάξι), ταφτάς, σατέν, αλπακά και άλλα.

Όπως είναι φυσικό όμως το καθαρό οθωμανικό μετάξι σπάνια χρησιμοποιείται εκτός από τις επίσημες ενδυμασίες καθώς κοστίζει πολύ περισσότερο με αποτέλεσμα να μην είναι στις πρώτες επιλογές .

Ορισμένες φορεσιές μπορούν να διακοσμηθούν με δαντέλες, κορδόνια, κουμπιά ή άλλες μορφές διακόσμησης. Σήμερα η τήβεννος είναι ένα μακρύ ένδυμα, μαύρου συνήθως χρώματος, με διακοσμητικές ταινίες στα манίκια και στο λαιμό, που φορούν δικαστές, μέλη της συγκλήτου των πανεπιστημίων και άλλα πρόσωπα σε επίσημες εμφανίσεις.

---

⁸https://en.wikipedia.org/wiki/Academic_dress

4.4 Πανεπιστήμια και τήβεννος

Ενώ ο ιδρυτικός νόμος του πανεπιστημίου του Όθωνος προέβλεπε την καθιέρωση τηβέννου, ωστόσο μόλις στα μέσα του 20ου αιώνα, κατά το ακαδημαϊκό έτος 1951-1952 ελήφθη απόφαση από τη Σύγκλητο να κατασκευαστούν τήβεννοι βυζαντινού ρυθμού.

Τα σχέδια εκπόνησαν οι βυζαντινολόγοι καθηγητές Γ. Σωτηρίου και Αν. Ορλάνδος με βάση εικόνες που παρίσταναν καθηγητές του πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως του 11ου αιώνα. Τα χρώματα καθορίστηκαν ανάλογα με την κάθε σχολή (μωβ για τη Θεολογική, κόκκινο για τη Νομική, βυσσινί για την Ιατρική, θαλασσί για τη Φιλοσοφική και πράσινο για τη Φυσικομαθηματική) εικ.4.4. Οι πρώτες τήβεννοι κατασκευάστηκαν επί πρυτανείας του καθηγητή Απ. Δασκαλάκη κατά το ακαδημαϊκό έτος 1953-1954, Όσοι Συγκλητικοί δεν φορούσαν τηβέννους, καθώς δεν επαρκούσαν, συνέχισαν στις επίσημες εμφανίσεις τους να φοράν φράκο, όπως και σήμερα στην Ακαδημία Αθηνών.

Εικόνα:4.4

4.5 Δικαιοσύνη και τήβεννος

Τα μέλη του Αρείου Πάγου, της εισαγγελίας του, καθώς και ο γραμματέας του φορούν στις δημόσιες συνεδριάσεις τήβεννο που καθορίζει ο Υπουργός της Δικαιοσύνης με απόφασή του εικ.4.5. Η χρήση τηβέννου μπορεί να επεκταθεί σταδιακά και σε άλλα δικαστήρια ή κατηγορίες δικαστικών λειτουργών και λοιπών παραγόντων της δίκης με υπουργική απόφαση που θα καθορίζει το ύφασμα, το σχήμα και τον τρόπο ραφής, το χρώμα, την ανάληψη της σχετικής δαπάνης και κάθε άλλη λεπτομέρεια για κάθε κατηγορία

Εικόνα:4.5

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ:

Για τις ανάγκες του ΑΕΙ Πειραιά Τ.Τ. σχεδιάστηκαν και κατασκευάστηκαν τήβεννοι για τους καθηγητές των διαφόρων βαθμίδων αλλά και για τους απόφοιτους.

Οι τήβεννοι των καθηγητών διαφοροποιούνται ανάλογα τη βαθμίδα που υπηρετούν με τη χρήση διακοσμητικών τρεσών. Υψηλότερης βαθμίδας έχουν λεπτομέρειες σε περισσότερα σημεία τρέσα, λαιμόκοψη, κέντρο εμπρός, μανίκια και στρίφωμα. Στη χαμηλότερη βαθμίδα η τρέσα υπάρχει μόνο στη λαιμόκοψη.

Η τρέσα που χρησιμοποιήθηκε έχει σχήμα μαιάνδρου και είναι σε χρώμα χρυσό πάνω σε μπλε φόντο. Επίσης στολίζεται με σατέν ρέλι σε έντονο κίτρινο χρώμα. Το ύφασμα που επιλέγηκε είναι κρεπ σατέν από πολυεστέρα. Η επιλογή έγινε ώστε να έχει το απαιτούμενο βάρος για να έχει το σωστό «πέσιμο». Από το ίδιο ύφασμα είναι και το «καθάρισμα»-φόδρα της τήβεννου αλλά σε διαφορετικό χρώμα. Η επιλογή του συγκεκριμένου υφάσματος έγινε για καλύψει το αισθητικό μέρος αλλά οικονομικά εφικτή.

Οι τήβεννοι των φοιτητών είναι από συνθετικό κρεπ ύφασμα μικρότερου βάρους από αυτό των καθηγητών. Είναι στολισμένη και αυτή με τρέσα που αναπαριστά μαιάνδρο αλλά μόνο στον ωμίτη. Οι τήβεννοι των φοιτητών είναι στο ίδιο χρώμα και έχουν το ίδιο μεταξύ του σχήμα, αλλά διαφορετικό από αυτό των καθηγητών.

Η επιλογή του χρώματος έγινε ώστε να συμβολίζει το χρώμα της θάλασσας μια και το ίδρυμα ανήκει στο Πειραιά που είναι το μεγαλύτερο λιμάνι στην χώρα.

Όταν οι τήβεννοι χρησιμοποιούνται για την καθομολόγηση μεταπτυχιακών φοιτητών τότε σε αυτούς τοποθετείται το επιτηβέννιο σε ένδειξη ότι έχουν μεταπτυχιακό. Το επιτηβέννιο έχει χρώμα μπλε και η φόδρα του είναι σε βαθύ κόκκινο.

Όλοι οι απόφοιτοι φορούν καπέλο σε σχήμα τετράγωνο και χρώμα μπλε και στολισμένο με φούντα σε χρυσό και μπλε.

Η παραγωγή βασίστηκε στα παρακάτω τεχνικά σχέδια δημιουργήθηκαν από την ανάγκη σχεδίασης Τηβέννου όπως χρησιμοποιηθούν στο ΑΕΙ Πειραιά Τ.Τ.

Πρόεδρος.

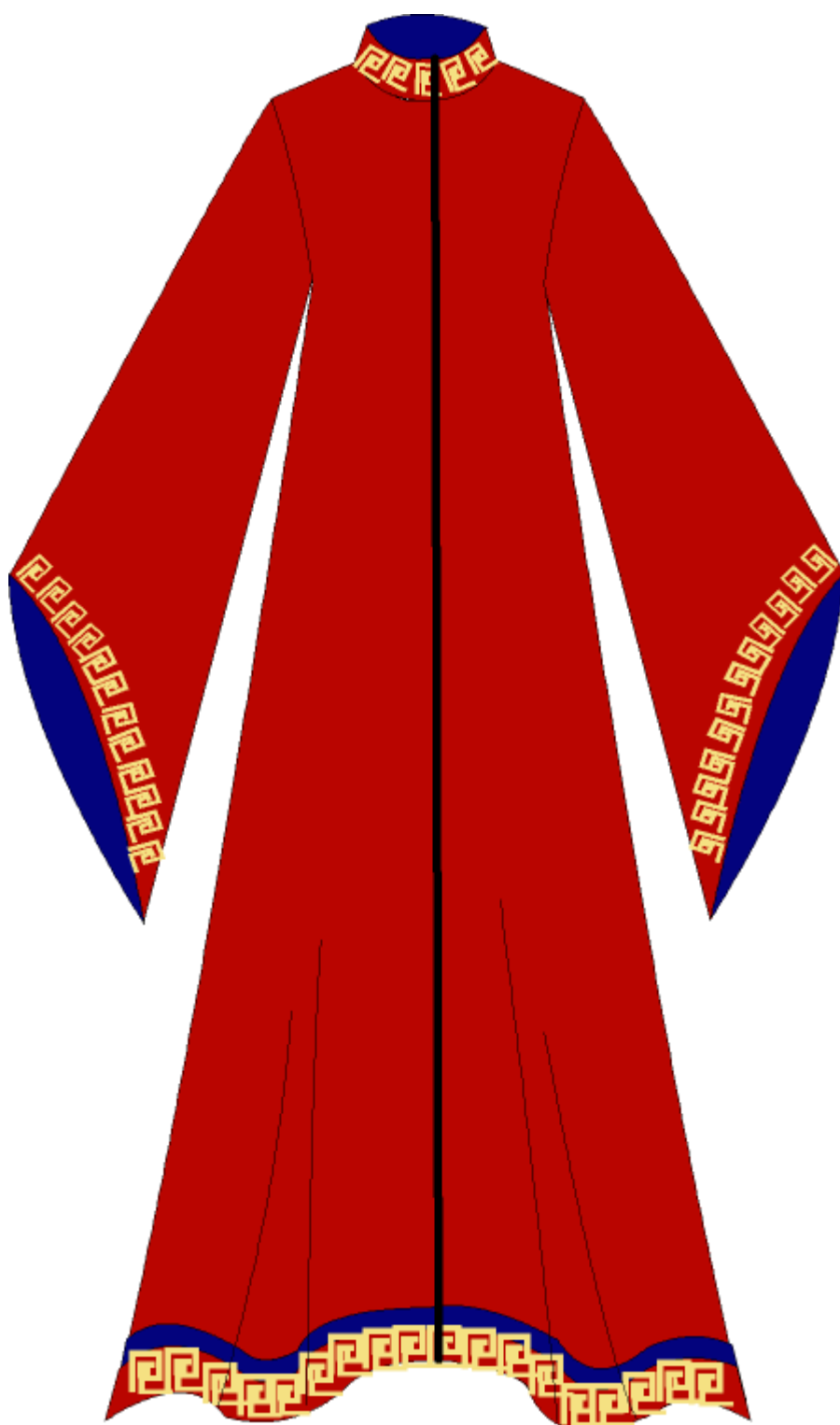
Σχήμα 1

Αντιπρόεδρος.

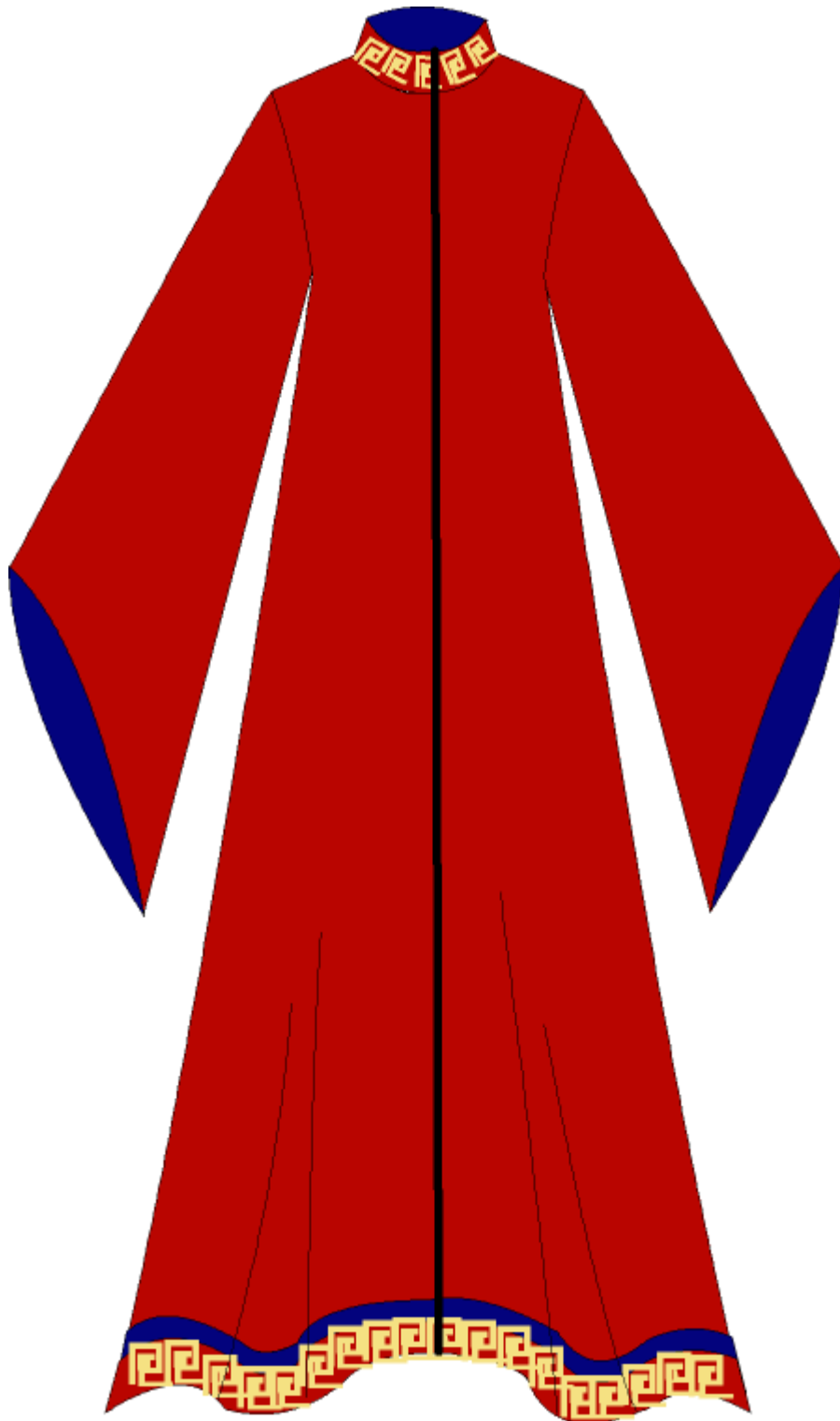
Σχήμα 2

Καθηγητής.

Σχήμα 3

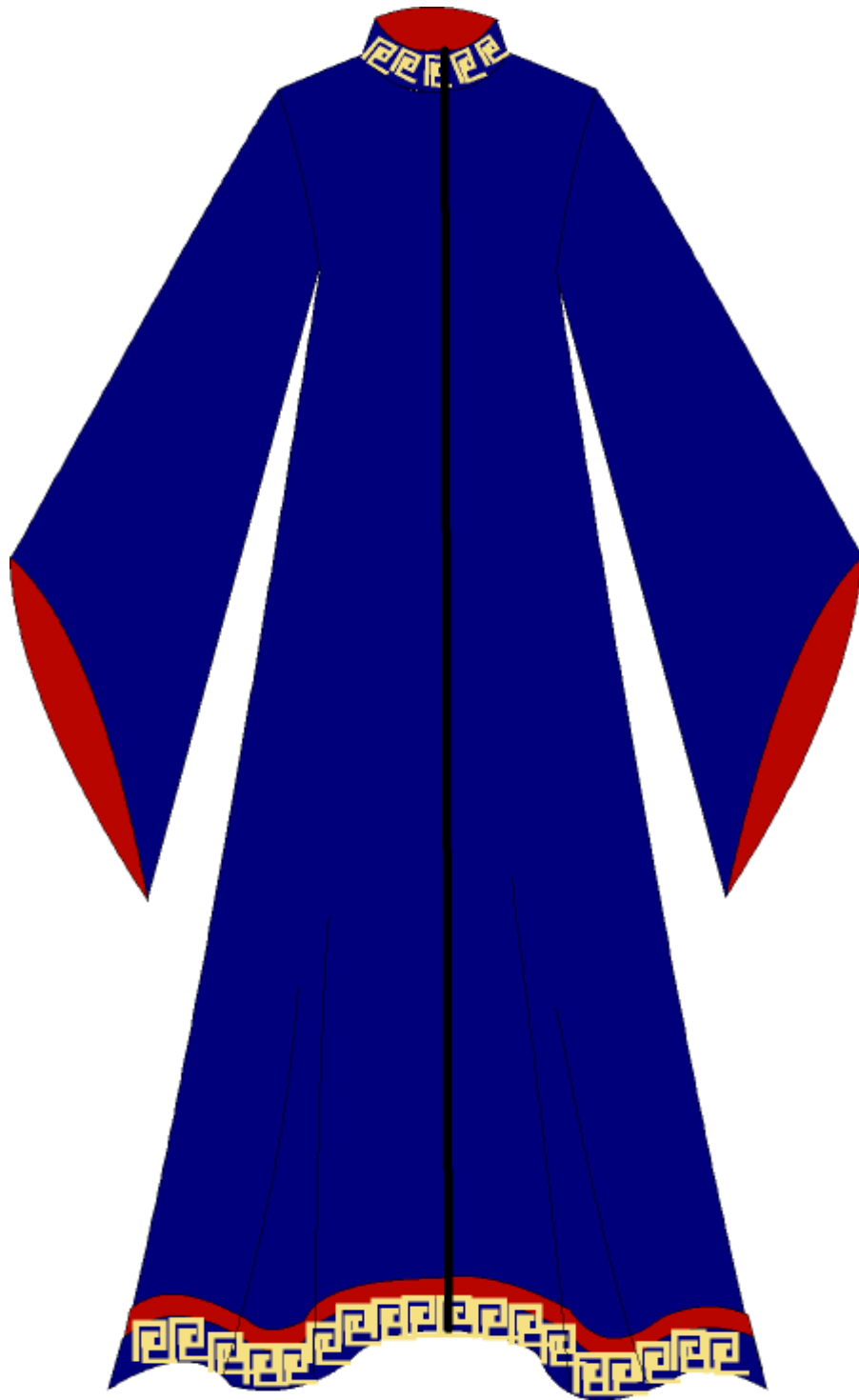

Σχήμα 4

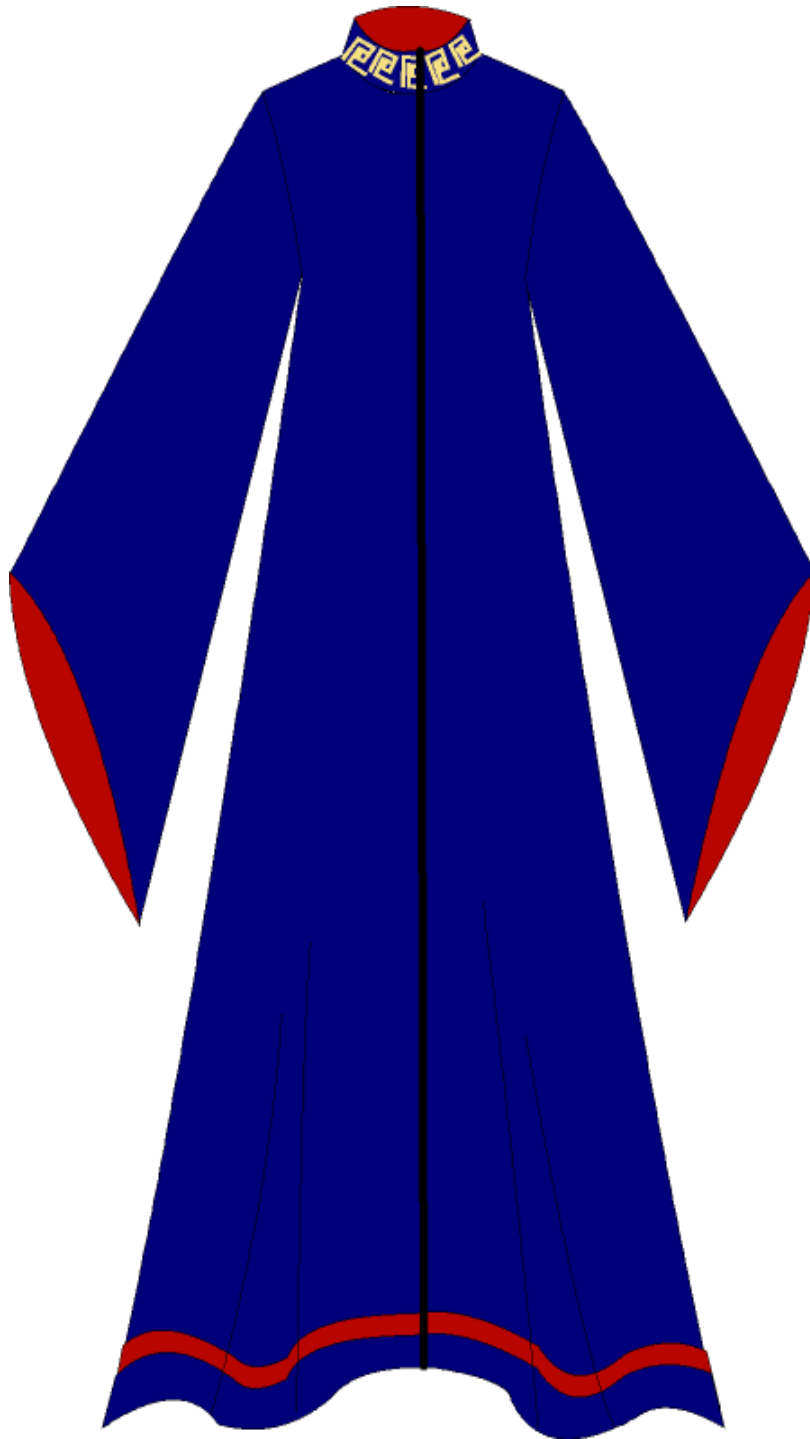

Επίκουρος Καθηγητής.

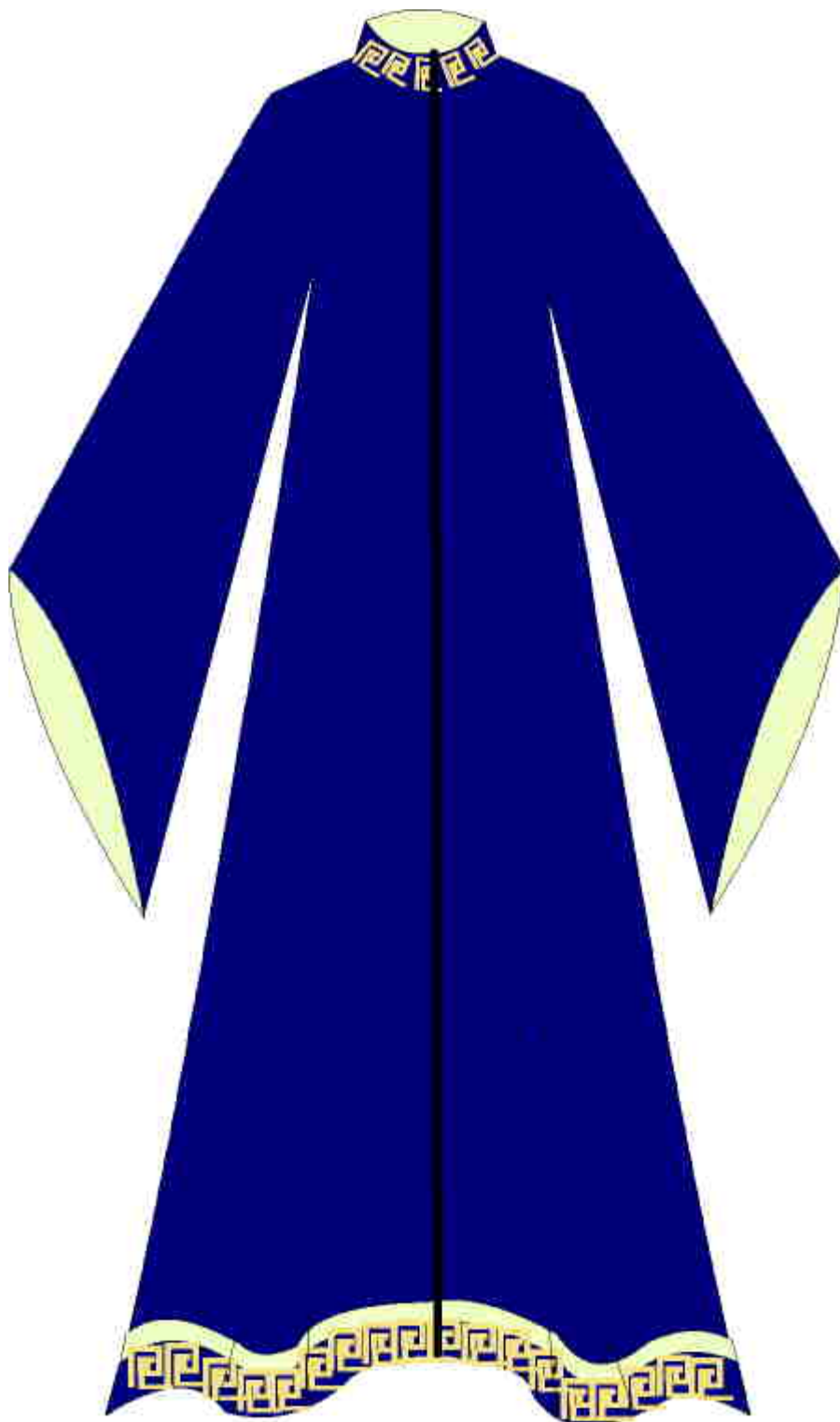
Σχήμα 5

Καθηγητής Εφαρμογών.

Σχήμα 6

Απόφοιτος.

Σχήμα 7

Συμπεράσματα

Η χρήση της τηβέννου στις αποφοιτήσεις τόσο των προπτυχιακών όσο και των μεταπτυχιακών φοιτητών προσδίδει μια ομοιομορφία σε όλη τη διάρκεια της καθομολόγησης. Πλέον όλα τα πανεπιστήμια δημόσια και ιδιωτικά χρησιμοποιούν τις τηβέννους στις αποφοιτήσεις των φοιτητών τους.

Η χρήση της τηβέννου στις τελετές καθομολόγησης δημιουργεί ομοιομορφία και επισημότητα, ανεξαρτήτως των ενδυμάτων που φορούν τα άτομα προς αποφοίτηση κάτω από την τήβεννο, επίσημα ή μη.

Η χρήση τηβέννου στις τελετές αποφοίτησης προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών σηματοδοτεί την πνευματική ενηλικίωση τους και σηματοδοτεί την αρχή της σταδιοδρομίας τους στον επαγγελματικό στίβο.

Πίνακας εικόνων

1. Εικόνα:1.1α Τήβεννος Σελ 5
2. Εικόνα:1.1β Τήβεννος – Τόγκα Σελ.5
3. Εικόνα:1.2 Τήβεννος ως επίσημη ενδυμασία ρωμαίων ανδρών Σελ.6
4. Εικόνα:1.3 Χρωματισμοί τηβέννων Σελ.7
5. Εικόνα:1.4α Τήβεννος Τόγκα Pura – VirilisΣελ.8
6. Εικόνα:1.4β Τήβεννος Τόγκα PraetextaΣελ.8
7. Εικόνα:1.4γ Τήβεννος Τόγκα Pulla Σελ.9
8. Εικόνα:1.4δ Τήβεννος Τόγκα trabea Σελ.9
9. Εικόνα:1.4ε Τήβεννος Τόγκα Picta Σελ.10
10. Εικόνα:1.4στ Τήβεννος Τόγκα Candida Σελ.10
11. Εικόνα:1.5α Απεικόνιση τοποθέτησης τηβέννου πάνω στο ανθρώπινο σώμα Σελ.11
12. Εικόνα:1.5β Κοίλωμα (Sinus) Σελ.12
13. Εικόνα:1.5γ Προεξοχή (Umbus) Σελ.13
14. Εικόνα:1.5δ Τόγκα Contabulata Σελ.14
15. Εικόνα:1.5ε Τερτυλλιανός Σελ.14
16. Εικόνα:1.6 Τόγκα praetexta Σελ.15
17. Εικόνα:2 Το Άγαλμα της Ελευθερίας Σελ.16
18. Εικόνα:2.1α Σχήμα-ραφή στόλας Σελ.17
19. Εικόνα:2.1β Σχήμα-ραφή στόλας Σελ.17
20. Εικόνα:2.2α Χρώματα στόλας Σελ.18
21. Εικόνα:2.2β Χρώματα στόλας Σελ.18
22. Εικόνα:3α Η τήβεννος στα χρόνια του Βυζαντίου Σελ.20
23. Εικόνα:3β Η τήβεννος στα χρόνια του Βυζαντίου Σελ.20
24. Εικόνα:3.1α Σχήμα – ραφή πανωφόρι Σελ.21
25. Εικόνα:3.1β Σχήμα – ραφή πανωφόρι Σελ.21
26. Εικόνα:3.2α Χρωματισμοί Σελ.22
27. Εικόνα:3.2β Χρωματισμοί Σελ.22
28. Εικόνα:4.1α Ακαδημαϊκή ενδυμασία Σελ.23
29. Εικόνα:4.1βAndrea Mantegna in 1474, Linus Pauling in 1922Σελ.24
30. Εικόνα:4.1γ Ακαδημαϊκή ενδυμασία στα μεσαιωνικά πανεπιστήμια Σελ.24
31. Εικόνα:4.1δ Τήβεννος και σπουδαστές Σελ.25
32. Εικόνα:4.1ε Τήβεννος και σπουδαστές Σελ.25
33. Εικόνα:4.2 Μαθητές – τελετή αποφοίτησης Σελ.26
34. Εικόνα:4.4 Παράδειγμα χρώματος Τηβέννου σε ορκωμοσία σπουδαστών νομικής Σελ.28
35. Εικόνα:4.5 Δικαιοσύνη και Τήβεννος Σελ.29

Αναφορές

1. <https://www.encyclopedia.com/sports-and-everyday-life/fashion-and-clothing/clothing-jewelry-and-personal-adornment/toga>
2. <https://www.ancienthistoryarchaeology.com/the-roman-toga>
3. <https://www.graduationsource.com/blog/graduation-cap-and-gown-history>
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Academic_dress
5. http://www.fashionencyclopedia.com/fashion_costume_culture/The-Ancient-World-Rome/Stola.html
6. http://www.fashionencyclopedia.com/fashion_costume_culture/The-Ancient-World-Rome/Tunica.html
7. <https://www.thoughtco.com/six-types-of-toga-in-ancient-rome-117805>
8. <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015004021104;view=1up;seq=184>.
9. Η μόδα στην αρχαία Ελλάδα της Anastasia Perdikou Gorecki μεταφραση Δ.Γ. Γεωργοβασίλης Μαριέλλα Φραϊμτερεκδ. Δ.Ν. Παπαδήμας 2008 σελ. 105-121.
10. Η ενδυμασία δια μέσου των αιώνων , Νέλλη Λαγάκου, εκδ. Δωδώνη, 1998 σελ. 110
11. Περί του γλωσσικού ιδιώματος των Κρητών , 1955, Γεώργιος Εμμανουήλ Πάγκαλος σελ. 50
12. Ιστορία της ενδυμασίας, 1997, Payne, Winakor, Farrell-Beck, , για την ελληνική γλώσσα, 2003 εκδ ΙΩΝ σελ. 107, σελ. 133
13. A history of costume, Carl Kohler 1928, trans Alexander K. Dallas M.A 1963 εκδ DOVER
14. Το κουστούμι, Θ.Πάντος, 1978, εκδ Σχολής Βελουδάκη σελ. 43